

POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Mgr. et Mgr. Veroniky Rácovej, PhD.

Vybrané kapitoly zo slovenskej textológie

Veronika Rácová je v slovenskej literárnej vede etablovaná ako neprehliadnuteľná osobnosť ponovembrovej generácie. Známa je nielen mienkotvornou literárnokritickou činnosťou, ale aj hĺbkovými analýzami umeleckých textov orientovaných na nosné postavy a tendencie slovenskej poézie 20. a 21. storočia. Jej monografickú prácu *Na pomedzí škrupiny. O poézii Ivana Štrpku* (2015) považujem za dôležité dielo ponovembrového literárnovedného výskumu. V. Rácová sa tiež vo výraznej miere podieľa na popularizácii umenia – ako členka porôt literárnych súťaží, hosťka rozhlasových, televíznych či youtubových relácií. Jej výstupy sú interpretačne presvedčivé, so zmyslom pre estetiku a kultivovaný jazykový prejav.

Záujem o textológiu, ktorej sa venuje v ostatnom období, vnímam ako integrálnu súčasť jej vedeckého záberu – výraz snahy postihnúť literárny text (aj ako dôležitú historickú evidenciu, s. 6) v jeho dynamike, nuansách, v širších komunikačno-edičných kontextoch. Zároveň tento záujem ukotvuje autorku v reláciách sľubne sa rozvíjajúcej línie nitriansko-bratislavskej textológie (D. Teplan, M. Navrátil a iní) a jej novovzniknutých inštitúcií (odbor editorstvo a vydavateľská prax na FF UKF v Nitre, Oddelenie textológie a digitálnych projektov ÚSL SAV v Bratislave) nadväzujúcich na povojnových predchodcov a tiež podnety zahraničnej, najmä modernej českej textológie.

Názov habilitačnej práce *Vybrané kapitoly zo slovenskej textológie* naznačuje istú mieru selektívnosti a metodickej rozbiehavosti, čo však vnímam pozitívne. Autorka sa pohybuje vo viacerých literárnovedných (čiastočne aj lingvistických) kontextoch – historickom, teoretickom, kritickom, analyticko-interpretacom, ktoré zjednocuje (u nás stále okrajovo reflektovaná) orientácia na komplexný výskum literárneho diela a techniku jeho kritického vydávania. Habilitantka zároveň deklaruje snahu „prejsť všetkými dôležitými oblasťami, ktoré s textológiou súvisia“ (s. 125).

Práca je porporčne rozčlenená do troch kapitol. V prvej (*Formovanie teoretickej textológie na Slovensku od 50. rokov 20. stor. po súčasnosť*), založenej na princípe diachronie, habilitantka reflektuje kľúčové myšlienky, osobnosti (J. Felix, K. Rosenbaum, M. Bakoš, M. Pišút, I. Kusý, F. Miko, C. Kraus, N. Krausová, J. Ambruš, M. Gáfrik, G. Gáfriková, P. Liba, P. Zajac, M. Mináriková, Z. Hašková) a hybné impulzy skúmanej disciplíny. V troch časových periódach (50. –

70. roky, 70. a 80. roky, od 90. rokov po súčasnosť) zaznamenáva jej postupné etablovanie sa nielen ako praktickej edičnej činnosti s interdisciplinárnymi presahmi, ale aj ako teórie fixujúcej komplexný proces vznikania a existencie literárneho diela (s. 6), vrátane potreby vyjasňovania si edičných zásad (s. 11). Osobne ma zaujala informácia, že rozvoj textológie na Slovensku podmienili najmä centralizačné snahy povojnovej – štátom regulovanej kultúry, vedené nielen politikou cenzúry, ale aj vysokými cieľmi edičných rád orientovaných na sprístupňovanie diel klasikov širokej verejnosti (s. 7).

Habilitantka zaujíma k niektorým dobovým princípom – napr. pravidlo posledného autorizovaného vydania (presadzované I. Pišútom i dobovou edičnou praxou), aplikovanie kombinačnej metódy (u K. Rosenbauma) či mechanické prepisovanie literárnych textov do spisovnej podoby (podporované I. Kusým) argumentačne presvedčivý kritický postoj. Súbežne podporuje viaceré invenčné myšlienky – zameranosť na estetickú funkčnosť zásahov (M. Bakoš), zásada poslednej tvorivej ruky/poslednej realizácie umeleckého zámeru (Z. Goliński, K. Górski, D. S. Lichačov), podpora komentárov a edičných poznámok v čitateľských edíciách, rozvoj digitálnych a hybridných edícií. Niektoré z myšlienok prehľbuje aj v ďalších častiach práce.

V kontexte prvej kapitoly sa natíska otázka, ako habilitantka hodnotí reálnu prax známych slovenských povojnových edícií, napr. Hviezdoslavovej knižnice, a to aj v porovnaní s (v 2. kapitole) detailnejšie reflektovanou Knižnicou slovenskej literatúry? Zaznamenáva v nej okrem spomenutých deformácií (s. 14) i kvalitatívne pozoruhodné výkony?

Kapitola s názvom *Vybrané teoretické problémy* sa koncentruje na objasnenie kľúčových pojmov a postupov textológie; jej druhá časť na kritickú reflexiu sprievodných komentárov z Knižnice slovenskej literatúry (2005 – 2014). V centre Rácovej záujmu sú také javy ako povaha a typológia literárnych prameňov, spôsoby ich transkripcie, typy vydaní, problematika autorskej vôle či sociálneho úzu. Sústredenejšia pozornosť je venovaná tematike textových variantov a výberu kanonického textu. Reflektované aspekty súbežne aplikuje na vybraný umelecký text L. Vadkerti Gavorníkovej *Z rastlinopisu divej záhrady*, ktorý je zachovaný vo viacerých variantoch. Autorka opakovane zdôrazňuje, že textologická príprava diela „je náročným procesom, ktorý by nikdy nemal prebiehať iba formálne“ (s. 63), ale vždy cez interpretačné zdôvodňovanie textových posunov (s. 64). Naopak, niektoré textologické termíny zostávajú u V. Rácovej nateraz bez väčšej pozornosti (napr. problematika škrtu). Keby autorka uvažovala nad publikovaním habilitačnej práce, k čomu ju povzbudzujem, bolo by vhodné teoretickú časť rozšíriť a výstup doplniť slovníkom textologických pojmov.

Ak (aj na pozadí nie vždy uspokojivých reflexií edícií diel z Knižnice slovenskej literatúry) hodnotí ako precízny ponovembrový počín Gáfríkovo *Súborné dielo Ivana Krasku II* (1993), aký

postoj zaujíma k textologickej praxi ďalších súčasných editorov – napr. J. Zambora, M. Navrátila či iných? Ak sa v práci hovorí o potrebe ustáľovania základnej textologickej terminológie, možno uvažovať o jednotiacich postupoch na celosvetovej úrovni či skôr o určitých spríbuznených teritóriách?

Tretia kapitola habilitačnej práce *Výskum textových variantov* úspešne spája progresívne tendencie novodobej textológie s otázkami interpretácie umeleckého textu. Autorka pracuje s básňami autorov, ktorých tvorbu dôverne pozná (I. Štrpka, L. Vadkerti Gavorníková). Presvedčivo demonštruje, akým prínosom je schopnosť poňať text v jeho dynamike a historických premenách. V interpretáciách rozkrýva súvislosti medzi re-konštrukciami básní a meniacimi sa životnými a poetickými kontextami ich autorov (napr. objektivizácia starších skúseností, nové perspektívy pohľadu, snaha o lyrickejší tvar a pod.). Habilitantka opakovane zdôrazňuje, že „vzostupná kvalita umeleckého textu nie je/nemusí byť pravdivá a ku každému z textových variantov je potrebné pristupovať ako k samostatnému útvaru, vnímať ho ako historický fakt“ (s. 101). Spolu so Z. Kazalarskou je presvedčená, že „premena textu z jednej verzie na inú, pozmenenú, automaticky neznamena negáciu predchádzajúceho, ale rovnocenné možnosti, čítanie ako neukončený palimpsest, akýsi medzitextový spôsob lektúry“ (s. 102). Hoci pri skúmanej autorke a básnikovi vylučuje ako dôvod vzniku textových variantov meniaci sa spoločenský či politický kontext („obavy z možných konzekvencií“, s. 123), upozorňuje, že aj tento jav býva častým impulzom dynamizovania textu. V ňou editovanom zborníku *Textologické štúdie* (2020) ho na tvorbe J. Raka či V. Miháliky zaznamenali napríklad V. Nádaskai i M. Navrátil.

Habilitačná práca Mgr. et Mgr. Veroniky Rácovej, PhD. spĺňa svojou odbornou úrovňou obsahové i formálne požiadavky (jazyk, štýl, štruktúra) kladené na tento typ výstupov. Habilitantka má, i s ohľadom na jej ďalšie dielo a dlhoročné univerzitné pedagogické pôsobenie, jedinečný potenciál na to, aby prispela k rozvoju literárnej vedy a vysokoškolskej výučby na Slovensku.

Odporúčam preto, aby jej bol po úspešnej obhajobe predloženej práce udelený vedecko-pedagogický titul docentka v odbore teória literatúry a dejiny konkrétnych národných literatúr.

V Ružomberku 18. augusta 2021

doc. Mgr. Jana Juhásová, PhD.